

Correlation of Hope Theory on Precision of Information Retrieval from Databases of Medical Science

Mahnaz Jafari

PhD Candidate in Knowledge and Information Science; Islamic Azad University; Science and Research Branch; Tehran, Iran; mahnazjafari2009@yahoo.com

Nadjla Hariri

PhD in Library and Information Science; Professor; Manager of Knowledge and Information Science Department; Islamic Azad University; Science and Research Branch; Tehran; Iran; Corresponding Author nadjlahariri@gmail.com

Fahimeh Babalhavaeji

PhD in Library and Information Science; Associate Professor; Islamic Azad University; Science and Research Branch; Tehran, Iran f.babalhavaeji@gmail.com

Iranian Journal of
**Information
Processing and
Management**

Iranian Research Institute

for Information Science and Technology
(IranDoc)

ISSN 2251-8223

eISSN 2251-8231

Indexed by SCOPUS, ISC, & LISTA

Vol. 33 | No. 3 | pp. 1065-1086

Spring 2018

<https://doi.org/10.35050/JIPM010.2018.041>

Received: 23, Oct. 2016 | Accepted: 14, May 2017

Abstract: The purpose of this study was to determine correlation of hope theory on precision of users' information retrieval from databases of medical science. Research method was quasi experimental, and the population consisted of 45 final year medical students at medical Universities in Tehran. The data gathering instrument was the Schneider (1991) hope questionnaire that has 12 questions. Schneider questionnaire measures two compounds of hope (agency and pathway) in 8 degrees Likert scale. Cronbach's alpha for two compounds of hope theory includes agency and pathway was 92% and 82%. Two pages of the retrieved results (40 records) were examined by the users in terms of relevance to their information needs. Results showed a significant correlation between the mean values of the hope of the users and the precision of the retrieved results. The users hope with the mean value of 54/11 was at the high level. There was significant relation between demographic characteristics of gender, age and employment status with hope of the users and precision of the retrieved results. Overall findings indicate that users hope, increases the precision of the retrieved results from medical databases.

Keywords: Theory of Hope, Precision, Relevance Judgment, Information Retrieval, Information Database of Medical Science

همبستگی نظریه امیدواری در دقت بازیابی اطلاعات از پایگاه‌های اطلاعاتی علوم پزشکی

مهناز جعفری

دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛
دانشگاه آزاد اسلامی؛ واحد علوم و تحقیقات؛ تهران؛
ایران | mahnazjafari2009@yahoo.com

نجلا حریری

دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛ استاد؛ دانشگاه
آزاد اسلامی؛ واحد علوم و تحقیقات؛ تهران؛ ایران؛
پدیدآور رابط | nadjlahariri@gmail.com

فهیمة باب الحوائجی

دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛ دانشیار؛ دانشگاه
آزاد اسلامی؛ واحد علوم و تحقیقات؛ تهران؛ ایران؛
f.babalhavaeji@gmail.com

مقاله برای اصلاح به مدت ۲۳ روز نزد پدیدآوران بوده است.

پدیش: ۱۳۹۶/۰۲/۲۴

دریافت: ۱۳۹۵/۰۸/۰۲

فصلنامه | علمی پژوهشی
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران
(ایراندک)

شاپا (چاپی) ۸۲۲۳-۲۲۵۱

شاپا (الکترونیکی) ۸۲۳۱-۲۲۵۱

نمایه در SCOPUS، ISC، LISTA و

jipm.irandoc.ac.ir

دوره ۳۳ | شماره ۳ | صص ۱۰۶۵-۱۰۸۶

بهار ۱۳۹۷

<https://doi.org/10.35050/IJPM10.2018.041>

چکیده: هدف این پژوهش تعیین همبستگی میان میزان امیدواری کاربران به زندگی و دقت بازیابی اطلاعات از پایگاه‌های اطلاعاتی علوم پزشکی است. روش پژوهش نیمه تجربی و جامعه پژوهش شامل ۴۵ دانشجوی سال آخر پزشکی عمومی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران است. برای سنجش میزان امیدواری از پرسشنامه امیدواری بزرگسالان «آشنایدر» به همراه سیاهه‌ای برای درج ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کاربران استفاده شد. پرسشنامه امیدواری «آشنایدر» شامل ۱۲ سؤال است که دو مقیاس «عامل تفکر» و «راهبرد تفکر» را با مقیاس ۸ درجه‌ای «لیکرت» اندازه‌گیری می‌کند. در این پژوهش آلفای «کرونباخ» برای مقیاس عامل تفکر ۹۲ درصد و برای راهبرد تفکر ۸۲ درصد بود. از آزمودنی‌ها خواسته شد که بر اساس نیاز اطلاعاتی واقعی خود، کلیدواژه مورد نظر را در پایگاه‌های اطلاعاتی «گوگل اسکالر»، «پاب‌مد» و «امیکس آنالین» جست‌وجو کنند و مدارک مرتبط و تاحدودی مرتبط را در هر یک از صفحات نتایج بازیابی مشخص نمایند. در هر پایگاه دو صفحه (۴۰ رکورد) در نظر گرفته شد. نتایج این پژوهش نشان داد که در حالت کلی بین میزان امیدواری کاربران با دقت نتایج بازیابی آن‌ها در هر سه پایگاه اطلاعاتی مورد بررسی همبستگی معنادار و مثبت وجود دارد. میزان امیدواری کاربران با میانگین ۵۴/۱۱ در سطح بالایی قرار دارد. از

بین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کاربران جنسیت، سن و وضعیت شغلی با میزان دقت بازیابی و امیدواری آن‌ها رابطه معنادار دارد. یافته‌های پژوهش در مجموع نشان داد که با افزایش میزان امیدواری کاربران به زندگی، دقت منابع بازیابی شده آن‌ها نیز افزایش می‌یابد.

کلیدواژه‌ها: نظریه امیدواری، دقت بازیابی، قضاوت ربط، بازیابی اطلاعات، پایگاه‌های اطلاعاتی علوم پزشکی

۱. مقدمه

انسان‌ها با ذهن خود با دنیای پیرامونشان در تعامل و ارتباط هستند و در طول فعالیت‌های روزمره با جنبه‌های مختلفی از کنش‌های ذهنی مواجه می‌شوند؛ به‌طوری که این کنش‌ها ادامه فعالیت را امکان‌پذیر ساخته و در تسهیل آن‌ها نقش بسیار مهمی ایفا می‌کنند (Sternberg 2006). یکی از کنش‌های ذهنی که نقش بسیار مهمی در فعالیت‌های روزمره و پیامد آن‌ها دارد، امیدواری است. امیدواری از جمله عواملی است که بر دستیابی به اهداف و رسیدن به موفقیت‌ها مؤثر است. هنگامی که امیدواری وجود دارد، افراد می‌توانند پیامدهای دلخواه را معنادار و واقعی شناسایی کنند (Gum & Snyder 2002). بنابراین، یکی از توانمندی‌های اساسی بشر در حوزه روان‌شناسی مثبت، امیدواری است. در روان‌شناسی مثبت، «اشنایدر» و همکارانش امیدواری را مفهوم‌سازی کرده و ابزارهای اندازه‌گیری آن را طراحی کردند (Vale, Huebner & Suldo 2006). امید، عبارت از مجموعه‌ای شناختی است که مبتنی بر احساس موفقیت ناشی از منابع گوناگون (انرژی معطوف به هدف) و مسیرها (برنامه‌ریزی برای دستیابی به اهداف) است (Snyder, Irving & Anderson 1991). بنابراین، امید یا تفکر هدفدار از دو مؤلفه هدفدار و مرتبط به هم یعنی «راهبرد تفکر»^۱ و «عامل تفکر»^۲ تشکیل شده است. «راهبرد تفکر» انعکاس‌دهنده ظرفیت فرد برای تولید مسیرهای شناختی برای رسیدن به اهدافش است و «عامل تفکر» یا «منابع تفکر» هم عبارت است از افکاری که افراد درباره توانایی‌ها و قابلیت‌های خود برای عبور از مسیرهای برگزیده تعریف کرده‌اند تا به اهداف خود دست یابند. از طریق ترکیب منابع و مسیرها، می‌توان به اهداف رسید. اگر این دو عنصر شناختی وجود نداشته باشند،

1. pathways

2. agency

رسیدن به اهداف غیرممکن است (Lopez, Snyder & Pedrotti 2003).

دستیابی به اطلاعات مورد نیاز یکی از اهداف اساسی در زندگی امروزی است و امروزه انسان‌ها برای تحقق این هدف، یعنی رفع نیاز اطلاعاتی خود در پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته جست‌وجو کرده و مدارکی را بازیابی نموده و بعد از ملاحظه آن‌ها دربارهٔ ربط آن‌ها با نیاز خود تصمیم می‌گیرند. یافتن اطلاعات مورد نیاز در زمان مناسب می‌تواند یک موفقیت محسوب شود. ارزیابی‌های کاربران از ربط، به دریافت‌ها و برداشت‌های هر فرد از وضعیت مشکل خود و به‌طور کلی، به محیط اطلاعاتی بستگی داشته و دریافت‌های فردی دربردارندهٔ عوامل زیادی است که ورای محتوای اطلاعات قرار دارد (Schamber & Barry 1998).

با ظهور و گسترش شبکهٔ جهانی وب، دانشجویان، محققان و پژوهشگران برای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز خود از پایگاه‌های پیوسته استفاده می‌کنند. بازیابی اطلاعات، فرایند جست‌وجو در میان مجموعه‌ای از مدارک است که هدف آن، تعیین دسته‌ای از مدارک در حیطهٔ موضوعی درخواست شده است (Lancaster 1979). در این تعریف چهار عنصر قابل بررسی است که مهم‌ترین آن‌ها تعاملی بودن فرایند جست‌وجوست و در آن کاربر بر فرایند جست‌وجو کنترل داشته و با سیستم اطلاعاتی در ارتباط است و شرایط جسمانی و روانی وی در جست‌وجو مؤثر بوده و بر تصمیمات کاربر در بازیابی مدارک تأثیر گذار است. یکی از موارد مطرح در بازیابی اطلاعات ربط است که معیاری برای ارزیابی سودمندی و مؤثر بودن بازیابی اطلاعات تعریف می‌شود. مفهوم نظری ربط عموماً بر ارتباط و همخوانی بین نیاز کاربر و محتوای اطلاعاتی مدرک اشاره دارد. مفهوم عملیاتی آن به این معناست که کاربر می‌تواند، دربارهٔ رد یا قبول اطلاعات اخذشده از یک نظام اطلاعاتی تصمیم‌گیری کند (Borlund 2003). ربط را از دو بُعد ذهنی و عینی بررسی می‌کنند: «ربط ذهنی» وابسته به جست‌وجوگر اطلاعات است و «ربط عینی» به نظام اطلاعاتی وابسته است. مجموعهٔ شرایط روانی و ادراکی فرد در موقعیت و زمان خاص باعث می‌شود کاربر به مؤلفه‌های ذهنی و محیطی در بازیابی اطلاعات توجه کند (Sarasevic 1996).

«لنکستر» بر تعاملی بودن جست‌وجوی اطلاعات تأکید کرده و تصمیم دربارهٔ ربط مدارک بازیابی‌شده را از اختیارات کاربر برشمرده است (Lancaster 1979). «الیس» در مقالهٔ خود نظام‌های بازیابی اطلاعات را دارای دو بُعد می‌داند: بُعد سیستمی که ساختار داخلی و نظام‌های بازیابی اطلاعات در این مقوله قرار می‌گیرند و بُعد ادراکی که به کاربران و

شرایط روحی آن‌ها می‌پردازد (Ellis 1992). «کولثاو» در پژوهش خود بر ربط موقعیتی پرداخته و بیان کرده است که افراد در زمان‌ها و مکان‌های مختلف، اولویت‌های متفاوتی را در چارچوب ذهن خود شکل می‌دهند. بنابراین، قضاوت ربط به دلیل تأثیر اولویت‌ها و ملاحظه‌های شخصی فرایندی نسبی بوده و نسبت آن در موقعیت‌های گوناگون و افراد مختلف متفاوت است (Kulthau 1993). همچنین، کاربران در هنگام جست‌وجو انتظار دارند مدارکی را بازیابی کنند که نیاز اطلاعاتی آنان را مرتفع سازد. معمولاً کاربران بدون توجه به شرایطی که دارند درباره‌ی مرتبط‌بودن یا نبودن نتایج جست‌وجو تصمیم می‌گیرند (فهودی ۱۳۸۸)، اما در این فرایند عواملی مانند توانایی‌های علمی و فنی، تخصص، تجربه و مهارت‌های جست‌وجو (علوی ۱۳۷۱)، مهارت فنی و تحصیلات کاربران (Borgman 1989)، عوامل روان‌شناختی و ذهنی (منصوریان ۱۳۸۲) و ویژگی‌های شخصیتی (فهودی و حریری ۱۳۹۱) بر راهبرد جست‌وجوی کاربران و مدارک بازیابی‌شده و نیز ارزیابی کاربران از مدارک بازیابی‌شده مؤثر هستند.

با وجود پژوهش‌های وسیعی که در رابطه با تأثیر عوامل روانی کاربران بر جست‌وجو و بازیابی اطلاعات آن‌ها صورت گرفته، پژوهشی که عوامل روان‌شناسی مثبت‌گرا، مانند امیدواری را بر قضاوت ربط کاربران بررسی کرده باشد، صورت نگرفته است. بنابراین، می‌توان گفت که مسئله اصلی پژوهش حاضر این است که آیا بین میزان امیدواری افراد به زندگی و قضاوت ربط آن‌ها در فرایند جست‌وجوی اطلاعات از پایگاه‌های اطلاعاتی ارتباطی وجود دارد یا خیر؟ یافته‌های این مطالعه به طراحان وبسایت‌ها و متخصصان اطلاع‌رسانی کمک خواهد کرد تا ابزارهای جست‌وجوی تعاملی‌تر و کاربرپسندتری برای کاربران با توجه به مؤلفه‌های روان‌شناختی مثبت‌گرا فراهم کنند و نتایج جست‌وجو نیز با نیازهای اطلاعاتی کاربران نزدیک‌تر شوند.

پژوهش حاضر میزان امیدواری جامعه آماری را با استفاده از نظریه امیدواری (Snyder, Irving & Anderson 1991) سنجیده است. بر اساس مشاهدات پژوهشگر در مراکز اطلاع‌رسانی، کاربران با ویژگی‌های ذهنی و شناختی مختلف به جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی می‌پردازند و معمولاً به این امر بی‌توجه هستند که آیا ذهنیات آن‌ها بر چگونگی جست‌وجو و ارزیابی آن‌ها از مدارک بازیابی‌شده مؤثر است یا خیر. هدف اصلی این پژوهش تعیین همبستگی بین میزان امیدواری جامعه آماری با دقت بازیابی

آنان در موتور جست‌وجوهای «گوگل اسکالر»^۱، «پاب‌مد»^۲ و «امیکس آنلاین»^۳ است. این پژوهش اساساً برای پاسخ به سؤالات زیر طراحی شده است:

۱. میانگین امیدواری جامعه آماری چقدر است؟
۲. میانگین دقت بازیابی پایگاه‌های مورد مطالعه چقدر است؟
۳. امیدواری با کدام یک از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی جامعه آماری رابطه معنادار دارد؟
۴. دقت بازیابی با کدام یک از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی جامعه آماری رابطه معنادار دارد؟

در انتها، فرضیه پژوهش مبنی بر این که «بین میزان امیدواری جامعه آماری و دقت بازیابی آنان همبستگی معنادار وجود دارد» مورد آزمون قرار می‌گیرد.

۲. پیشینه پژوهش

رابطه مفهومی شناختی و چندبعدی است که معنای آن تا حد زیادی وابسته به برداشت کاربران و موقعیت نیاز اطلاعاتی آن‌هاست (Schamber, Eisenberg and Nilan 1990). سه رویکرد کلی در حوزه تحقیقات ربط در کتابداری و اطلاع‌رسانی شناسایی شده است: شناختی، رفتاری و احساسی (Ellis 1996) و عوامل بسیاری بر قضاوت ربط اثر می‌گذارند (Katter and Cuadra 1967). از جمله مهم‌ترین آن‌ها نوع مدرک، موضوع، سطح دشواری، آموزش کاربر و زمان جست‌وجوست (Harter 1996). عوامل دیگری نیز بر قضاوت ربط مؤثر هستند؛ مانند مسئله و نیاز اطلاعاتی کاربر، اولویت‌ها و ملاحظات فردی کاربر، دانش پیشین فرد، زمان طرح پرسش از سوی کاربر و تعامل با نظام (فتاحی ۱۳۸۳).

در این قسمت به پژوهش‌های انجام‌شده در ایران درباره عوامل مؤثر بر قضاوت ربط و ارتباط امیدواری افراد با عملکرد و سایر عوامل می‌پردازیم. «منصوریان» در پژوهش خود تحت عنوان «عوامل مؤثر بر جست‌وجو و بازیابی اطلاعات در شبکه جهان گستر وب» نقش عوامل مختلف در محیط وب را مورد بررسی قرار داده است. به عقیده وی از بین تمام عوامل مورد بررسی، مهم‌ترین عاملی که بر عملکرد جست‌وجوی کاربران تأثیر دارد، عوامل روان‌شناختی و حالت روانی کاربران است (۱۳۸۲). «فرهودی» در پژوهش

1. www.scholar.google.com

2. www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed

3. www.omicsonline.org

خود تحت عنوان «بررسی تأثیر حالات روانی کاربران بر میزان تشخیص ربط مدارک بازیابی شده هنگام جست‌وجو» نشان داد که حالات روانی مانند اضطراب و افسردگی باعث کاهش میزان تشخیص ربط مدارک بازیابی شده توسط کاربران می‌شود و برعکس (۱۳۸۸). «فرویدی و حریری» در پژوهشی تحت عنوان «تأثیر ویژگی‌های شخصیتی کاربران بر قضاوت ربط» نشان دادند که از بین پنج ویژگی شخصیتی فقط دو ویژگی کاربران، «برون‌گرایی» و «توافق‌پذیری» بر قضاوت ربط مؤثر هستند و با قضاوت ربط کاربران رابطه معنادار و مثبت دارند (۱۳۹۱). «علی‌پور و اعراب‌شیبانی» در پژوهشی تحت عنوان «رابطه امیدواری و شادکامی با رضایت شغلی معلمان» نشان دادند که بین دو متغیر امیدواری و شادکامی با رضایت شغلی معلمان رابطه‌ای معنادار و مثبت وجود دارد (۱۳۹۰). «علیزاده اقدم» در پژوهش خود تحت عنوان «بررسی میزان امید به آینده در بین دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن» نشان داد که امیدواری از عوامل ساختار بیش از ویژگی‌های فرد متأثر می‌شود و میزان امیدواری دانشجویان به دینداری، اعتماد اجتماعی و سرمایه فرهنگی وابسته است (۱۳۹۱).

بررسی پژوهش‌های انجام‌شده حاکی از این است که تاکنون تأثیر ویژگی‌های روان‌شناختی مثبت کاربران مانند امیدواری، شادی و خوش‌بینی، معنویت و ایمان یا همان باورهای درونی بر قضاوت ربط کاربران مورد بررسی قرار نگرفته است.

امیدواری نوعی احساس امکان‌پذیر بودن یک رویداد یا رفتار مطلوب در آینده است (Blair 2004). بین معنای زندگی و امیدواری رابطه‌ای معنادار وجود دارد (Miller & Power 1988) «اشنایدر» نشان داد که امیدواری دو مفهوم مهم «تعیین جهت‌گیری هدفمند و موفق» و «برنامه‌ریزی موفقیت‌آمیز» را که دسترسی به اهداف را ممکن می‌سازد، پوشش می‌دهد (Snyder 1989). امیدواری سهم مهمی در موفقیت‌های انسان‌ها و دستیابی به اهداف آن‌ها دارد (Young 1994). وجود پاره‌ای ویژگی‌ها مانند انتخاب‌گری، احساس مسئولیت و برنامه‌ریزی در زندگی می‌تواند احتمال وقوع رویداد مناسب و زمینه بروز امیدواری را افزایش دهد (Mascaro & Rosen 2005).

در خارج از ایران نیز پژوهش‌هایی صورت گرفته که به تأثیر میزان امیدواری به زندگی بر عوامل دیگر و نیز عوامل دیگر بر ربط در بازیابی اطلاعات پرداخته‌اند. «راتون» رفتار جست‌وجوی کاربران را برای بازخورد (قضاوت) ربط آن‌ها سنجید. نتایج پژوهش وی نشان داد که در فرایند بازخورد ربط، نقش رفتار کاربر تا چه اندازه می‌تواند بااهمیت

و تأثیر گذار باشد. او به این نتیجه رسید که رفتار جست‌وجوی کاربر در روند گسترش و خاص کردن سؤال اهمیت زیادی دارد (Ruthven 2003). «ساوالاین» در پژوهش خود تأثیر اضطراب را بر جست‌وجوی اطلاعات بررسی کرد (ساوالاین ۲۰۰۲).

آنچه در مطالعات صورت گرفته، در زمینه تأثیر عوامل مختلف ذهنی و ویژگی‌های شخصیتی مانند اضطراب، استرس، و ... است. اما در هیچ‌یک از این عوامل، روان‌شناسی مثبت مانند امیدواری، باورهای درونی، مثبت‌اندیشی و شادی بر عملکرد بازیابی اطلاعات افراد بررسی نشده و پژوهش حاضر نخستین پژوهشی است که بین دقت بازیابی اطلاعات و میزان امیدواری کاربران به زندگی ارتباط برقرار نموده است. با توجه به این که بررسی رفتار و عملکرد و ذهنیات کاربران بر سیستم‌های بازیابی اطلاعات کمتر قابل پیش‌بینی است و کنترل پژوهش با دشواری زیادی روبه‌رو است، از این رو، جای این پژوهش‌ها در زمینه کتابداری و مطالعه سیستم‌های بازیابی اطلاعات خالی بود. بیشتر پژوهش‌ها در زمینه بازیابی اطلاعات به مقوله بازیابی اطلاعات از دیدگاه سیستم پرداخته‌اند.

۳. روش پژوهش

روش این پژوهش نیمه تجربی بود. جامعه این پژوهش را ۴۵ نفر از دانشجویان سال آخر پزشکی عمومی (دکتری حرفه‌ای) دانشگاه‌های دولتی شهر تهران تشکیل دادند. در این پژوهش تلاش شد که با انتخاب دانشجویان در یک رشته و مقطع تحصیلی یکسان (سال آخر رشته پزشکی) عواملی مانند ناآشنایی با استراتژی جست‌وجو، تحصیل در مقاطع مختلف، فشارهای روحی و روانی ناشی از ورود به دانشگاه و دور بودن از خانواده، تغییر نقش‌ها و ... کنترل شود تا تأثیری بر پژوهش نداشته باشند.

پایگاه‌های اطلاعاتی گوناگونی مورد استفاده پژوهشگران حوزه علوم پزشکی قرار می‌گیرند، اما سه پایگاه اطلاعاتی «گوگل اسکالر»، «امیکس آنالین» و «پاب‌مد» به علت جامعیت و رایگان بودن در حوزه پزشکی به عنوان مرجع اصلی برای اطلاع‌یابی مورد استفاده قرار می‌گیرند که در این پژوهش انتخاب و از پژوهشگران خواسته شد تا از آن‌ها برای پژوهش خود استفاده کنند:

۱. «پاب‌مد» یکی از پایگاه‌های اطلاعاتی «انترز»^۱ (سیستم یکپارچه جست‌وجو

1. Entrez

و بازیابی اطلاعات متنی) است که توسط «مرکز فناوری زیستی» در «کتابخانه ملی پزشکی آمریکا»^۱ ایجاد شد و به صورت رایگان از طریق وب ارائه می‌شود (Greenhalgh 1997). «پاب‌مد» به طور کاربرپسند طراحی شده و قابل استفاده برای جست‌وجوگران غیر حرفه‌ای است (حسن‌زاده، حاج‌ابراهیمی و رحمان‌پور ۱۳۸۸) و به عنوان یک مرجع اصلی در حوزه پزشکی و علوم زیستی مورد استفاده پژوهشگران قرار می‌گیرد.

۲. «گوگل اسکالر» جست‌وجوگری از «شرکت گوگل» است که امکان جست‌وجوی واژه‌های کلیدی در مقاله‌ها، رساله‌های علمی و گزارش‌های فنی را فراهم می‌کند. مواد موجود در رشته‌های مختلف دانشگاهی از پزشکی و فیزیک گرفته تا اقتصاد و علوم کامپیوتر در حوزه جست‌وجوی این ابزار رایگان قرار می‌گیرد. نتایج جست‌وجو بر اساس میزان ارتباط با واژه جست‌وجوشده فهرست می‌شود. به همین علت، یکی از منابع پر استفاده در میان پژوهشگران است (Notess 2005).

۳. «امیکس آنالاین» پایگاه اطلاعاتی جامعی در حوزه سلامت و پزشکی است که بیش از ۵۰۰ ژورنال و ۳۰۰ گزارش کنفرانس را نمایه کرده است. این پایگاه از سال ۲۰۰۷ شروع به کار کرده و هدف اصلی آن دسترس‌پذیر ساختن دانش و توسعه دانش و پژوهش است.^۲

از پرسشنامه امیدواری بزرگسالان Snyder, Irving & Anderson (1991) در این پژوهش استفاده شد. این پرسشنامه ۱۲ سؤال دارد و میزان امیدواری آزمودنی‌ها را در مقیاس «لیکرت» در ۸ رتبه (۱. قطعاً اشتباه است، ۲. تا حدود زیادی اشتباه است، ۳. تا حدودی اشتباه است، ۴. تا حدود کمی اشتباه است، ۵. تا حدود کمی صحیح است، ۶. تا حدودی صحیح است، ۷. تا حدود زیادی صحیح است، ۸. قطعاً صحیح است). اندازه‌گیری می‌کند. این مقیاس دو بعد دارد: الف) مؤلفه عامل تفکر که تعیین‌کننده هدف‌مداری فرد است، ب) مؤلفه راهبرد تفکر که راه‌های برنامه‌ریزی شده برای رسیدن به اهداف را دربرمی‌گیرد. هشت سؤال آن امیدواری و چهار سؤال آن شکنندگی یا امیدواری پایین را می‌سنجد. لازم به ذکر است که این مقیاس به «مقیاس آینده» هم معروف است. این پرسشنامه در پژوهش‌های مختلف استفاده شده و روایی و پایایی آن گزارش شده است.

1. National Center for Biotechnology Information (NCBI)

2. <http://omicsonline.org/about.php>

«شجاعی باغینی» در پژوهش خود برای خرده‌مقیاس «راهبرد تفکر آلفای ۶۲ درصد و برای خرده‌مقیاس «عامل تفکر» ضریب ۷۴ درصد را گزارش کرده است (۱۳۸۷) و «بیگی» و همکارانش برای خرده‌مقیاس «عامل تفکر» ۷۵ درصد و برای مؤلفه «راهبرد تفکر» ۷۸ درصد را بیان کرده‌اند (۱۳۹۰). در این پژوهش آلفای «کرونباخ» برای مقیاس «عامل تفکر» ۹۲ درصد و برای «راهبرد تفکر» ۸۲ درصد بود.

با استفاده از پرسشنامه فوق، میزان امیدواری کاربران مشخص شد. سپس، از آنان خواسته شد تا بر اساس نیاز اطلاعاتی واقعی خود، کلیدواژه مورد نظر خود را در پایگاه‌های اطلاعاتی «گوگل اسکالر»، «پاب‌مد» و «امیکس آنالین» جست‌وجو کنند و سپس، مدارک مرتبط و تا حدودی مرتبط را در هر صفحه مشخص نمایند. در هر پایگاه دو صفحه (۴۰ رکورد) در نظر گرفته شد. منابع مرتبط و نیمه‌مرتبط بازیابی شده در نتایج هر پایگاه را در سیاهه ثبت کردند. مجموع مقالات مرتبط و نیمه‌مرتبط بازیابی شده در بین ۴۰ منبع اولیه بازیابی شده دقت بازیابی موتور جست‌وجو از دیدگاه کاربر را نشان می‌دهد. لازم به ذکر است که بین زمان اجرای پرسشنامه و زمان جست‌وجو فاصله‌ای وجود نداشته و بلافاصله پس از این که کاربران پرسشنامه را کامل کردند، جست‌وجو را انجام دادند تا نتایج کنترل شده باشد. سپس، اطلاعات گردآوری شده با استفاده از نرم‌افزار «اس‌پی‌اس‌اس»^۱ مورد تحلیل قرار گرفت. برای توصیف داده‌های پژوهش از شاخص‌های آماری میانگین و انحراف معیار و برای تحلیل داده‌ها از آزمون همبستگی «پیرسون»، آزمون «تی و آنوا» به منظور بررسی رابطه بین متغیرها استفاده شده است.

۴. یافته‌های پژوهش

از هر یک از دانشگاه‌های مورد مطالعه یعنی «علوم پزشکی ایران»، «تهران» و «شهید بهشتی» ۱۵ نفر (۳۳/۳ درصد) به سؤالات پاسخ دادند که ۱۰ نفر از آن‌ها (۲۲/۲ درصد) از روش جست‌وجوی ساده و ۳۴ نفر (۷۵/۶ درصد) از روش جست‌وجوی پیشرفته برای جست‌وجوی اطلاعات استفاده کردند و روش جست‌وجوی یک نفر (۲/۲ درصد) از آن‌ها گزارش نشده است. جدول ۱، توزیع فراوانی ویژگی‌های جنس، سن، وضعیت تأهل و اشتغال کاربران را نشان می‌دهد.

1. SPSS

جدول ۱. توزیع فراوانی نمونه مورد بررسی بر حسب جنسیت، سن، وضعیت تأهل و وضعیت اشتغال

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی	جنسیت		سن				وضعیت تأهل		وضعیت اشتغال
	زن	مرد	۲۷-۲۸	۲۹-۳۰	۳۰ <	مجرد	متأهل	شاغل	بیکار
تعداد	۱۹	۲۶	۱۲	۱۶	۱۶	۲۷	۱۷	۱۶	۲۸
درصد	۴۲/۲	۵۷/۸	۲۶/۷	۳۵/۶	۳۵/۶	۶۱/۴	۳۸/۶	۳۶/۴	۶۳/۶

جدول ۱، نشان می‌دهد که ۵۷/۸ درصد جامعه آماری را مردان و ۴۲/۲ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. گروه سنی ۲۷-۲۸ با درصد فراوانی ۲۶/۷ و گروه‌های سنی ۲۹-۳۰ و ۳۰ < با درصد فراوانی مساوی ۳۵/۶ به سؤالات پاسخ دادند. ۶۱/۴ درصد کاربران مجرد و ۳۸/۶ درصد متأهل و ۶۳/۶ درصد بیکار و ۳۶/۴ درصد آن‌ها شاغل بودند. جهت پاسخگویی به پرسش اول پژوهش مبنی بر این که میانگین امیدواری جامعه آماری چقدر است؟ دو مؤلفه امیدواری به زندگی تحت عنوان «راهبرد تفکر» و «عامل تفکر» با ۱۲ سؤال پرسشنامه امیدواری بزرگسالان «اشنایدر» توسط آزمودنی‌ها تکمیل شد. جدول ۲، نمرات مؤلفه‌های امیدواری جامعه آماری را نشان می‌دهد:

جدول ۲. نمرات مؤلفه‌های امیدواری جامعه آماری

مؤلفه‌های امیدواری	کمترین نمره	بیشترین نمره	میانگین	انحراف معیار
راهبرد تفکر	۱۲	۳۲	۲۶/۸۸	۴/۹۴
عامل تفکر	۱۱	۳۲	۲۷/۲	۵/۳۴
امیدواری	۲۳	۶۴	۵۴/۱۱	۱۰/۰۶

طبق جدول ۲، مؤلفه راهبرد تفکر به ترتیب، با کمترین و بیشترین نمره ۱۲ و ۳۲ و همچنین، با میانگین ۲۶/۸۸ در سطح متوسط و مؤلفه عامل تفکر به ترتیب، با کمترین و بیشترین نمره ۱۱ و ۳۲ و همچنین، با میانگین ۲۷/۲ در سطح متوسط و در حالت کلی، کاربران با کمترین و بیشترین نمره ۲۳ و ۶۴ و همچنین، با میانگین امیدواری ۵۴/۱۱ در سطح نسبتاً بالایی از امیدواری قرار دارند.

به منظور پاسخگویی به پرسش دوم پژوهش به ترتیب، مبنی بر این که «میانگین دقت بازیابی منابع از پایگاه‌های اطلاعاتی مورد مطالعه از دیدگاه جامعه آماری چقدر است؟»

میانگین و انحراف معیار سه پایگاه اطلاعاتی مورد مطالعه از دیدگاه کاربران محاسبه و در جدول ۳ به شرح زیر گزارش شده است:

جدول ۳. نمرات دقت بازیابی منابع از پایگاه‌های مورد مطالعه از دیدگاه جامعه آماری

پایگاه اطلاعاتی	کمترین منبع مرتبط و نیمه مرتبط بازیابی	بیشترین منبع مرتبط و نیمه مرتبط بازیابی	میانگین	انحراف معیار
پابمد	۱۱	۳۹	۳۱/۰۲	۵/۹۵
امیکس آنالین	۱۵	۳۸	۳۰/۰۲	۵/۱۵
گوگل اسکالر	۲۴	۴۰	۳۴/۳۵	۴/۷۶

طبق جدول ۳، کمترین، بیشترین و میانگین تعداد منابع مرتبط و نیمه مرتبط بازیابی شده توسط موتور جست‌وجوگر «پابمد» به ترتیب، ۱۱، ۳۹، ۳۱/۰۲ و کمترین، بیشترین و میانگین تعداد منابع مرتبط و نیمه مرتبط بازیابی شده توسط موتور جست‌وجوگر «امیکس آنالین» به ترتیب، ۱۵، ۳۸، ۳۰/۰۲ و کمترین، بیشترین و میانگین تعداد منابع مرتبط و نیمه مرتبط بازیابی شده توسط موتور جست‌وجوگر «گوگل اسکالر» به ترتیب، ۲۴، ۴۰، ۳۴/۳۵ از دیدگاه جامعه آماری گزارش شده است. در واقع، موتور جست‌وجوی پایگاه «گوگل اسکالر» دارای دقت بازیابی بیشتری نسبت به دو موتور جست‌وجوی دیگر از دیدگاه جامعه آماری مورد مطالعه است. در واقع، موتور جست‌وجوی «گوگل اسکالر» به طور متوسط از ۴۰ منبع نتایج جست‌وجوی کاربران ۳۴/۳۵ منبع مرتبط به کاربران ارائه داده است.

به منظور پاسخگویی به پرسش سوم پژوهش مبنی بر این که «امیدواری کاربران با کدام یک از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آنان رابطه معنادار دارد؟» جداول ۴، ۵، ۶ و ۷ به شرح زیر گزارش شده است:

جدول ۴. شاخص‌های میانگین و انحراف معیار امیدواری به زندگی و نتایج آزمون «تی» بر حسب جنسیت

جنسیت	زن		P-value
	انحراف معیار ± میانگین	انحراف معیار ± میانگین	
امیدواری به زندگی	۶۹/۴۲ ± ۴/۵۲	۶۴/۰۰ ± ۵/۰۵	< ۰/۰۰۱

داده‌های جدول ۴، نشان می‌دهد که بین میزان امیدواری کاربران و جنسیت آن‌ها رابطه معنادار وجود دارد ($p < 0/05$) و با توجه به میانگین گزارش شده میانگین امیدواری

در کاربران مرد بیشتر از زن است. بنابراین، با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر به نظر می‌رسد کاربران مرد جامعه آماری پژوهش حاضر امیدوارتر از کاربران زن بودند.

جدول ۵. شاخص‌های میانگین و انحراف معیار امیدواری به زندگی و نتایج آزمون «تی» بر حسب وضعیت اشتغال

وضعیت اشتغال	شاغل	بیکار	p-value
	انحراف معیار \pm میانگین	انحراف معیار \pm میانگین	
امیدواری به زندگی	۶۰/۱۲ \pm ۶/۰۷	۵۰/۳۵ \pm ۱۰/۲۷	< ۰/۰۰۱

مطابق داده‌های جدول ۵، بین میزان امیدواری کاربران و وضعیت اشتغال آن‌ها رابطه معنادار وجود دارد ($p < 0/05$) و با توجه به میانگین گزارش شده میانگین امیدواری در کاربران شاغل بیشتر از کاربران بیکار است. در نتیجه، افراد شاغل جامعه آماری به نظر امیدوارتر بودند.

جدول ۶. شاخص‌های میانگین و انحراف معیار امیدواری به زندگی و نتایج تحلیل واریانس بر حسب سن کاربران

سن	۲۷-۲۸	۲۹-۳۰	> ۳۰	P-value
	انحراف معیار \pm میانگین	انحراف معیار \pm میانگین	انحراف معیار \pm میانگین	
امیدواری به زندگی	۴۴/۸۳ \pm ۴/۶	۵۳/۳۱ \pm ۸/۲۷	۶۱/۳۱ \pm ۴/۲۵	< ۰/۰۰۱

داده‌های جدول ۶، نشان می‌دهد که بین میزان امیدواری کاربران و سن آن‌ها رابطه معنادار وجود دارد ($p < 0/05$) و با توجه به میانگین گزارش شده، کاربران با رده سنی بالاتر از ۳۰ سال امیدوارتر از دو گروه سنی دیگر هستند.

جدول ۷. شاخص‌های میانگین و انحراف معیار امیدواری و نتایج آزمون تی بر حسب نوع جست‌وجوی کاربران

نوع جست‌وجوی کاربر	جست‌وجوی پیشرفته	جست‌وجوی ساده	P-value
	انحراف معیار \pm میانگین	انحراف معیار \pm میانگین	
امیدواری به زندگی	۶۷/۴ \pm ۸/۴۷	۶۴/۸ \pm ۷/۸۷	۰/۰۲۱

داده‌های جدول ۷، بیانگر این هستند که رابطه معنادار بین نوع جست‌وجوی کاربران

(جست‌وجوی پیشرفته و جست‌وجوی ساده) با میزان امیدواری آنها وجود دارد. بنابراین، در پاسخ به سؤال سوم پژوهش می‌توان گفت که بین ویژگی سن، جنسیت و وضعیت اشتغال کاربران و نوع جست‌وجوی کاربران (جست‌وجوی ساده و جست‌وجوی پیشرفته) با میزان امیدواری آنها به زندگی رابطه معنادار دارند. در واقع، در پژوهش حاضر کاربران مرد شاغل با میانگین سنی بالاتر از ۳۰ سال افراد امیدواری هستند.

به‌منظور پاسخگویی به پرسش چهارم پژوهش مبنی بر این که «دقت بازیابی موتورهای جست‌وجو با کدام‌یک از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کاربران رابطه معنادار دارد؟» جداول ۸، ۹، ۱۰ و ۱۱ به‌شرح زیر گزارش شده است:

جدول ۸. شاخص‌های میانگین و انحراف معیار دقت بازیابی پایگاه‌های اطلاعاتی و نتایج آزمون «تی»

بر حسب جنسیت

جنسیت	مرد		زن		P-value
	انحراف معیار ± میانگین		انحراف معیار ± میانگین		
پاب‌مد	۳۳/۵۳ ± ۵/۴۲		۲۷/۵۷ ± ۴/۹۱		<۰/۰۰۱
أمیکس آنلاین	۳۳/۲۶ ± ۲/۸۵		۲۵/۵۷ ± ۴/۲۰		<۰/۰۰۱
گوگل اسکالر	۳۷/۶۱ ± ۲/۰۶		۲۹/۸۹ ± ۳/۶۴		<۰/۰۰۱

مطابق داده‌های جدول ۸، بین جنسیت کاربران و دقت بازیابی اطلاعات، ۳ موتور کاوش رابطه معنادار وجود دارد ($p < 0/05$) و با توجه به میانگین‌های گزارش شده در جدول فوق، مردان نسبت به زنان دقت بازیابی بیشتری را در هر سه موتور کاوش به ترتیب «گوگل اسکالر»، «پاب‌مد» و «أمیکس» دارند.

جدول ۹. شاخص‌های میانگین و دقت بازیابی پایگاه‌های اطلاعاتی و نتایج آزمون «تی»

بر حسب وضعیت اشتغال

وضعیت اشتغال	شاغل		بیکار		p-value
	انحراف معیار ± میانگین		انحراف معیار ± میانگین		
پاب‌مد	۳۴/۰۰ ± ۲/۸		۲۹/۰۷ ± ۶/۵		<۰/۰۰۱
أمیکس آنلاین	۳۲/۸۷ ± ۳/۱۳		۲۸/۲۱ ± ۵/۳۶		<۰/۰۰۱
گوگل اسکالر	۳۷/۸۱ ± ۲/۰۷		۳۲/۲۵ ± ۴/۷۴		<۰/۰۰۱

با توجه به جدول ۹، بین وضعیت اشتغال کاربران و دقت بازیابی آن‌ها از پایگاه‌های

اطلاعاتی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد ($p=0/05$). کاربران شاغل قضاوت ربط بهتری نسبت به کاربران غیرشاغل دارند و در حالت کلی، کاربران شاغل دقت بازیابی موتورهای «گوگل اسکالر» و «پاب‌مد» را به ترتیب بهتر عنوان کرده‌اند.

جدول ۱۰. شاخص‌های میانگین و انحراف معیار دقت بازیابی پایگاه‌های اطلاعاتی و نتایج تحلیل واریانس بر حسب سن کاربران

p-value	> ۳۰	۲۹-۳۰	۲۷-۲۸	سن
	انحراف معیار \pm میانگین	انحراف معیار \pm میانگین	انحراف معیار \pm میانگین	
۰/۰۱۸	۳۲/۶۲۶ \pm ۳۲	۳۲/۱۲ \pm ۵/۰۰	۲۶/۸۳ \pm ۴/۹۱	پاب‌مد
< ۰/۰۰۱	۳۳/۰۶ \pm ۳/۰۴	۳۰/۰۶ \pm ۵/۳۳	۲۵/۵ \pm ۴/۱۲	امیکس آنلاین
< ۰/۰۰۱	۳۸/۰۶ \pm ۱/۶۵	۳۳/۹۳ \pm ۴/۶۳	۲۹/۶۶ \pm ۳/۵۲	گوگل اسکالر

مطابق داده‌های جدول ۱۰، بین سن کاربران و دقت بازیابی موتورهای کاوش در مورد دو موتور کاوش «امیکس آنلاین» و «گوگل اسکالر» رابطه مثبت و معنادار وجود دارد ($p=0/05$) و با توجه به میانگین گزارش شده، کاربران با گروه سنی < ۳۰ دقت موتور «گوگل اسکالر» را بیشتر از سایر گروه‌ها عنوان کرده‌اند.

جدول ۱۱. شاخص‌های میانگین و انحراف معیار دقت بازیابی پایگاه‌های اطلاعاتی و نتایج آزمون «تی» بر حسب نوع جست‌وجوی کاربران

p-value	جست‌وجوی ساده	جست‌وجوی پیشرفته	نوع جست‌وجوی کاربر
	انحراف معیار \pm میانگین	انحراف معیار \pm میانگین	
۰/۳۱۵	۲۹/۱ \pm ۶/۳	۳۱/۰۰ \pm ۵/۸	پاب‌مد
۰/۰۶	۲۷/۰۰ \pm ۵/۲۷	۳۰/۸۲ \pm ۴/۹۲	امیکس آنلاین
۰/۱۶۴	۳۲/۴ \pm ۴/۵۵	۳۴/۸۲ \pm ۴/۷۸	گوگل اسکالر

مطابق یافته‌های نمایش شده در جدول ۱۱، بین نوع جست‌وجوی کاربران و دقت بازیابی موتورهای کاوش رابطه معناداری وجود ندارد. بنابراین، در پاسخ به سؤال ۴ پژوهش می‌توان گفت در حالت کلی، بین وضعیت اشتغال و جنسیت کاربران با ارزیابی دقت بازیابی موتورهای کاوش رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. در مورد سن کاربران فقط

نسبت به دقت بازیابی دو موتور کاوش «أمیکس آنلاین» و «گوگل اسکالر» رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

فرضیه پژوهش مبنی بر این که «بین میزان امیدواری به زندگی و قضاوت ربط کاربران از نتایج بازیابی پایگاه‌های اطلاعاتی مورد مطالعه رابطه معنادار وجود دارد» با استفاده از آزمون همبستگی «پیرسون» مورد آزمون قرار گرفت و نتایج آن در جداول ۱۲، ۱۳ و ۱۴ ارائه شده است:

جدول ۱۲. نتایج آزمون «پیرسون» بین دقت بازیابی پایگاه «پابمد» و امیدواری کاربران

پایگاه‌ها	پابمد	ضریب همبستگی	سطح معناداری	مؤلفه‌های امیدواری
		$r=0/608$	$<0/001$	راهبرد تفکر
		$r=0/619$	$<0/001$	منابع تفکر
		$r=0/627$	$<0/001$	امیدواری

جدول ۱۳. نتایج آزمون «پیرسون» بین دقت بازیابی پایگاه «أمیکس آنلاین» و امیدواری کاربران

پایگاه‌ها	أمیکس آنلاین	ضریب همبستگی	سطح معناداری	مؤلفه‌های امیدواری
		$r=0/772$	$<0/001$	راهبرد تفکر
		$r=0/777$	$<0/001$	عامل تفکر
		$r=0/490$	$<0/001$	امیدواری

جدول ۱۴. نتایج آزمون «پیرسون» بین دقت بازیابی پایگاه «گوگل اسکالر» و امیدواری کاربران

پایگاه‌ها	گوگل اسکالر	ضریب همبستگی	سطح معناداری	مؤلفه‌های امیدواری
		$r=0/792$	$<0/001$	راهبرد تفکر
		$r=0/751$	$<0/001$	عامل تفکر
		$r=0/562$	$<0/001$	امیدواری

با توجه به یافته‌های جداول ۱۲، ۱۳ و ۱۴ می‌توان گفت که بین دو مؤلفه امیدواری راهبرد تفکر و عامل تفکر و در حالت کلی، بین میزان امیدواری کاربران به زندگی و

قضایوت آن‌ها از دقت بازیابی اطلاعات از سه موتور کاوش پایگاه‌های اطلاعاتی «پاب‌مد»، «امیکس آنلاین» و «گوگل اسکالر» همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین، فرضیه پژوهش تأیید می‌شود.

در جدول ۱۵، رگرسیون خطی متغیر مستقل و متغیرهای وابسته پژوهش ارائه شده است:

جدول ۱۵. نتایج رگرسیون خطی چندگانه امیدواری کاربران و دقت بازیابی پایگاه‌های اطلاعاتی

پایگاه‌ها	امیدواری کاربران		
	ضریب رگرسیون استاندارد نشده	ضریب رگرسیون استاندارد شده	مقدار ثابت
مقدار ثابت (t)	$B = -7/16$	-	$t = -1/297$
پاب‌مد	$B = 0/200$	$\beta = 0/118$	$t = 1/141$
امیکس آنلاین	$B = 0/843$	$\beta = 0/432$	$t = 3/714$
گوگل اسکالر	$B = 0/879$	$\beta = 0/416$	$t = 3/619$

تحلیل نتایج حاصل از رگرسیون خطی بین متغیرهای وابسته و متغیر مستقل پژوهش نشان می‌دهد که در مدل رگرسیونی دو متغیر وابسته «گوگل اسکالر» و «امیکس آنلاین» با متغیر مستقل امیدواری کاربران معنادار هستند. لازم به ذکر است که مقدار ضریب تعیین رگرسیونی (R^2) نشان می‌دهد که چه مقدار متغیرهای وابسته پژوهش، یعنی دقت بازیابی اطلاعات از پایگاه‌های اطلاعاتی می‌توانند توسط متغیر مستقل، یعنی امیدواری تبیین شوند که در این پژوهش $R^2 = 0/746$ گزارش شده است. بنابراین، متغیر امیدواری می‌تواند $0/74$ درصد از تغییرات دقت بازیابی موتورهای جست‌وجوی مورد مطالعه در این پژوهش را تبیین کند که در واقع چشمگیر است. همچنین، معادله رگرسیونی متغیر مستقل و متغیرهای وابسته به شرح زیر است:

$$Hope = 0/843 * OMICS + 0/879 * Google\ scholar$$

۵. بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش جاری نشان داد که امیدواری به‌عنوان یکی از ویژگی‌های روان‌شناختی کاربران وب همبستگی معناداری با دقت بازیابی اطلاعات آن‌ها از موتورهای کاوش «گوگل اسکالر»، «پاب‌مد» و «امیکس آنلاین» دارد. بدین معنا که افراد با امیدواری بالا، میزان مدارک بیشتری را با نیاز اطلاعاتی خود مرتبط تشخیص دادند. بنابراین،

می‌توان گفت که حالات روانی و ویژگی‌های شخصیتی کاربران بر قضاوت ربط آن‌ها تأثیرگذار است. «فرویدی و حریری» نیز در پژوهش خود عوامل روان‌شناختی دیگری مانند برون‌گرایی، توافق‌پذیری را بر قضاوت ربط مؤثر دانسته‌اند (۱۳۹۲). «فناحی» تعامل با نظام را به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر در قضاوت ربط دانسته و ملاحظات فردی، ویژگی‌ها و روحیات فرد را از عوامل ارزیابی دقت بازایی نظام‌های اطلاعاتی عنوان کرده است (۱۳۸۳). «لنکستر» بر تعاملی‌بودن جست‌وجوی اطلاعات تأکید کرده و تصمیم دربارهٔ ربط مدارک بازایی شده را از اختیارات کاربر برشمرده است (Lancaster 1979). نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های مشابه دربارهٔ تأثیر امیدواری افراد بر تسهیل امور تصمیم‌گیری آن‌ها همسوست. «ماسکارو و روزن» نشان دادند که امیدواری می‌تواند به افراد کمک کند تا بر مشکلات در امور زندگی غلبه کنند و بهتر تصمیم بگیرند (Mascaro and Rosen 2005). همچنین، «بهروزی و محمدی» بیان کردند که افراد امیدوار بهتر می‌توانند معنای زندگی را درک کنند و تصمیم صحیح و سریعی در زندگی بگیرند (۱۳۸۶). بنابراین، همان‌طور که گفته شد، قضاوت ربط در بازایی اطلاعات از موتورهای کاوش نوعی تصمیم‌گیری در فرایند پژوهش است که امیدواری کاربران بر آن تأثیر مستقیم دارد و افراد امیدوارتر قضاوت ربط بهتری دارند.

میانگین مؤلفه «راهبرد تفکر» جامعه آماری ۲۶/۸۸ در سطح متوسط و میانگین مؤلفه «عامل تفکر» ۲۷/۲ در سطح متوسط و در حالت کلی، کاربران با میانگین امیدواری به زندگی ۵۴/۱۱ در سطح نسبتاً بالایی از امیدواری قرار دارند. با توجه به تحلیل‌های انجام‌شده در این پژوهش، میانگین امیدواری در کاربران مرد بیشتر از زنان است که با یافته‌های «بهروزی و محمدی» همسوست و نشانگر این است که مشارکت و توسعه در دنیای مدرن امروزی به عوامل گوناگونی مانند استعداد، ظرفیت افراد و ویژگی‌های روان‌شناختی آن‌ها مانند امیدواری وابسته است (۱۳۸۶). سه ویژگی سن، جنسیت و وضعیت اشتغال کاربران و نوع جست‌وجو با میزان امیدواری آن‌ها به زندگی رابطه‌ای معنادار دارند و کاربران مرد شاغل با میانگین سنی بالاتر از ۳۰ سال نسبت به سایر گروه‌های جامعه آماری این پژوهش امیدوارتر بودند. «حسینی، کلاترگوشه و میرزایی فندخت» (۱۳۹۳) نیز در پژوهش خود به نتیجه‌ای مشابه دست یافتند. «قریشی‌راد» نیز رابطه‌ای معنادار و مثبت بین میزان امیدواری افراد به زندگی با وضعیت شغلی، جنسیت، رشته تحصیلی، میزان تحصیلات و ... کاربران گزارش کرده است (قریشی‌راد ۱۳۸۷).

با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، پایگاه «گوگل اسکالر» دارای دقت بازیابی بیشتری نسبت به دو پایگاه دیگر از دیدگاه کاربران است. کاربران مرد نسبت به زنان دقت بازیابی بیشتری را در هر سه موتور کاوش به ترتیب، در «گوگل اسکالر»، «پاب‌مد» و «امیکس» دارند. در مورد سن کاربران فقط نسبت به دقت بازیابی دو موتور کاوش «امیکس آنلاین» و «گوگل اسکالر» رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد. بر اساس سایر یافته‌های پژوهش هیچ رابطه معناداری بین نحوه جست‌وجوی اطلاعات کاربران مانند جست‌وجوی ساده و پیشرفته با میزان امیدواری آن‌ها وجود ندارد.

با توجه به یافته‌های پژوهش، افزایش امیدواری کاربران رابطه مستقیم با میزان دقت آن‌ها در بازیابی اطلاعات مناسب از وب دارد. افزایش امیدواری به زندگی در بین کاربران وب منوط به افزایش هدف‌مداری آن‌ها (عامل تفکر) و تقویت راه‌های برنامه‌ریزی آنان (راهبرد تفکر) است. بنابراین، پیشنهاد می‌شود کتابداران و اطلاع‌رسانانی که وظیفه اصلی آن‌ها همکاری با جست‌وجوگران اطلاعات در پایگاه‌های اطلاعاتی است، می‌توانند از نتایج این پژوهش استفاده کنند و راهبردهای خاصی برای تقویت راه‌های دستیابی به اطلاعات مناسب کاربران و جست‌وجوگران اطلاعات اتخاذ کنند. مدیران کتابخانه‌ها می‌توانند با فراهم آوردن محیطی مناسب برای کاربران، برگزاری دوره‌های مهارت‌های زندگی، دوره‌های روان‌شناسی مثبت‌گرا، روش‌های جست‌وجو و بازیابی اطلاعات و روش‌های مدیریت اطلاعات مناسب، کاربران را در دستیابی به «راهبرد تفکر» در هنگام جست‌وجو و بازیابی اطلاعات مناسب یاری کنند. همچنین، پیشنهاد می‌شود اطلاع‌رسانان، طراحان موتورهای جست‌وجو و پایگاه‌های اطلاعاتی با استفاده از سیستم‌های اطلاع‌رسانی جدید پیامک، ایمیل، کانال‌های اطلاع‌رسانی، وب‌سایت‌ها و فیدها کاربران را در اتخاذ تصمیمات درست برای دستیابی به اطلاعات مرتبط یاری کنند. همچنین، کاربران بایستی در شرایط فکری مناسب به جست‌وجوی اطلاعات از پایگاه‌های اطلاعاتی بپردازند تا بتوانند با روحیه‌ای مثبت در کمترین زمان به اطلاعات مرتبط دست پیدا کنند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود پژوهشی تطبیقی با دانشجویان رشته‌های دیگر انجام شود و همچنین، پژوهش‌هایی برای استخراج سایر عوامل روانی مؤثر در بازیابی اطلاعات و قضاوت ربط کاربران انجام شود.

فهرست منابع

- به‌روزی، نوروز و نورالله محمدی. ۱۳۸۶. بررسی ارتباط بین معناداری زندگی و امیدواری دانشجویان دانشگاه شیراز. چهارمین همایش بهداشت سلامت روان. ۷۳-۷۰.
- بیگی، علی، محمدنقی فراهانی، شهرام محمدخانی، و محمدعلی محمدی فر. ۱۳۹۰. نقش تشخیص کیفیت زندگی و امیدواری در معتادان گمنام و معتادان تحت درمان نگهدارنده متادون. *روان‌شناسی بالینی* ۳ (۱۱): ۷۵-۸۴.
- حسن‌زاده، حافظ‌محمد، مهدی حاج‌ابراهیمی، و سمیه رحمان‌پور. ۱۳۸۸. راهبرد جست‌وجو و بازبایی اطلاعات در پاب‌مد و رابط‌های آن. *مجله مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات* ۷۷ (۲۰): ۲۱۹-۲۳۲.
- حسینی، سیدمحمد، سیدمحمد کلانترگوشه، و امید میرزایی فن‌دخت. ۱۳۹۳. بررسی نقش جنسیت و اشتغال در رابطه میان بحران وجودی و امید به زندگی دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی* ۱۷: ۲۳-۳۹.
- ساولانین، ریجو. ۲۰۰۲. شایستگی شبکه‌ای و جست‌وجوی اطلاعات در اینترنت: از تعاریف تا مدلی شناختی-اجتماعی. ترجمه حمید کشاورز. ۱۳۸۲. *علوم اطلاع‌رسانی* ۱۹ (۳ و ۴): ۶۱-۶۹.
- شجاعی باغینی، فاطمه. ۱۳۸۷. رابطه بین میزان امیدواری و خوش‌بینی با دوری از رفتارهای پرخطر در دختران ۱۵ تا ۱۸ ساله شهرستان کرمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی.
- علوی، فروغ‌السادات. ۱۳۷۱. بررسی توانایی‌های علمی و فنی متصدیان بازبایی اطلاعات از بانک‌های اطلاعاتی کامپیوتر بر نتایج حاصل از بازبایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- علی‌پور، احمد و خدیجه اعراب‌شیبانی. ۱۳۹۰. رابطه امیدواری و شادکامی با رضایت شغلی معلمان. *پژوهش‌های نوین روان‌شناختی* ۶ (۲۲): ۷۱-۸۴.
- علی‌زاده اقدم، محمداقبر. ۱۳۹۱. بررسی میزان امید به آینده در بین دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن. *مجله جامعه‌شناسی کاربردی* ۲۳ (۴): ۱۸۹-۲۰۶.
- فتاحی، رحمت‌الله. ۱۳۸۳. تحلیل عوامل مؤثر بر نسبی بودن ربط در نظام‌های اطلاعات. *اطلاع‌شناسی* ۲ (۱): ۷-۲۲.
- فرهودی، فائزه. ۱۳۸۸. بررسی تأثیرات حالات روانی کاربران بر میزان تشخیص ربط مدارک بازبایی شده هنگام جست‌وجو. *فصلنامه علوم و فناوری اطلاعات* ۴ (۲۴): ۵۳-۶۷.
- فرهودی، فائزه و نجلا حریری. ۱۳۹۲. تأثیر ویژگی شخصیتی کاربران بر قضاوت ربط. *پژوهش و مدیریت اطلاعات*. ۲۹ (۲): ۳۱۷-۳۳۱.
- قریشی‌راد، فخرالسادات. ۱۳۸۷. بررسی میزان امیدواری به اشتغال در آینده بین دانشجویان علوم انسانی. *مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان* ۲۹ (۱): ۴۷-۶۶.
- محمدحسن‌زاده، حافظ، مهدی حاج‌ابراهیمی، و سمیه رحمان‌پور. ۱۳۸۸. راهبرد جست‌وجو و بازبایی

اطلاعات در پاب‌مد و رابط‌های آن. فصلنامه کتاب ۲۰ (۱): ۲۱۹-۲۳۲.

منصوریان، یزدان. ۱۳۸۲. عوامل مؤثر بر جست‌وجو و بازیابی اطلاعات در شبکه جهان‌گستر وب. مجله الکترونیکی کتابدار ۲ (۲).

- Blair, R. G. 2004. Helping older adolescents search for meaning in depression. *Journal of Mental Health Counseling* 26 (4): 333-348.
- Borgman, C. L. 1989. All User of Information Retrieval System Are not Created Equal: An Exploration into Individual differences. *Information Processing and Management* 25 (3): 237-251.
- Borlund, P. 2003. The concept of relevance in IR. *Journal of the American society for information science and technology* 54 (10): 913-925.
- Cuadra, C. A., and R. V. Katter. 1967. *The relevance of relevance assessment*. Proceedings of Erican Documentation Institute. American Documentation Institute, Washington: 95-99.
- Ellis, D. 1992. Theory and Explanation in Information Retrieval Research. *Journal of Information Science* 8 (1): 25-38.
- _____. 1996. The dilemma of the measurement in information retrieval research. *Journal of the American society for information science and technology* 47: 23-36.
- Greenhalgh, T. 1997. How to read a paper: The Medline database. *BMJ* 315 (7101): 180-183.
- Gum, A., & C. R. Snyder, C. R. 2002. Coping with terminal illness: The role of hopeful thinking. *Journal of Palliative Medicine* 5: 883-894.
- Harter, S. P. 1996. Variations in relevance assessments and the measurement of retrieval effectiveness. *Journal of the American society for information science* 47 (1): 37-49.
- Kuhlthau, C. C. 1993. A principle of uncertainty for information seeking. *Journal of documentation* 49 (4): 39-365.
- Lancaster, F. W. 1979. *Information retrieval systems: characteristics testing, and evaluation*. New York: Wiley.
- Lopez, S. J., C. R. Snyder, and J. T. Pedrotti. 2003. Hope: Many definitions, many measures. In CR Snyder & SJ Lopez (Eds.), *Positive psychological assessment: A handbook of models and measures* (pp. 91-106). Washington DC: American Psychological Association.
- Mascaro, N. and DH. Rosen. 2005. Existential meaning's role in the enhancement of hope and prevention of the depressive symptoms. *Journal of Personality* 73 (4): 985-1013.
- Miller, J. F. and M. J. Power. 1988. Development of an instrument to measure hope. *Nursing Research* 37: 6-10.
- Notess, G. R. 2005. Scholarly web searching: Google scholar and Scirus. *Online* 29 (4). [on-line]. Available: <http://www.infotoday.com/Online/jul05/OnTheNet.shtml>. (accessed March 3, 2015)
- Oddy, R. N., and Bhaskaran Balakrishnan. 1991. Pthomas: An Adaptive Information Retrieval System on the Connection Machine. *Information Processing and Management* 27 (4): 317-335.
- Ruthven, Jan. 2003. Incorporating user search behavior into relevance feedback. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 54 (6): 529-549.
- Saracevic, T. 1996. relevance reconsidered. www.scils.rutgers.edu (accessed 8 Feb 2014).
- _____. 1996. Relevance reconsidered. Proceedings of Second International Conference on Conceptions of Library and Information Science. 201-218.
- Schamber, L., C. Barry. 1998. User criteria for relevance evaluation: A cross-situational comparison. *Information processing and management* 34 (2/3): 219-236.
- Schamber, L., M. Eisenberg, and M. Nilan. 1990. A re-examination of relevance: Toward a dynamic,

- situational definition. *Information processing and management* 26 (6): 755-776.
- Snyder, C. T. 1989. Reality negotiation: from excuses to hope and beyond. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 8 (2): 130-157.
- _____, L. Irving, & J. R. Anderson. 1991. Hope and health: Measuring the will and the ways. In *Handbook of social and clinical psychology: The health perspective*. Edited by C. R. Snyder and Donelson R. Forsyth. Elmsford, NY: Pergamon. 231-302.
- Sternberg, R. J. 2006. The nature of creativity. *Creativity Research Journal* 18 (1): 87-98.
- Vale, M. F., E. Huebnr, and M. Sulo. 2006. Analysis of hope as psychologic strength. *Journal of School Psychology* 44 (5): 393-406
- Young, J. 1994. The loss of time in chronic system: An intervention model for working with longer term condition. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy* 15 (2): 73- 80.

مهناز جعفری

متولد سال ۱۳۶۱، دانشجوی دکتری تخصصی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران است. بازیابی اطلاعات از وب، کتابخانه‌های دیجیتال، رفتار اطلاع‌یابی کاربران وب از جمله علایق پژوهشی وی است.

نجلا حویری

متولد سال ۱۳۴۰، دارای مدرک دکتری در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی از دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات است. ایشان هم‌اکنون استاد و مدیر گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات است. سیستم‌های بازیابی اطلاعات، رفتار اطلاع‌یابی کاربران کتابخانه‌ها و سیستم‌های اطلاع‌یابی در وب از جمله علایق پژوهشی وی است.

فهیبه باب‌الحوائجی

دارای مدرک دکتری در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی از دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات است. ایشان هم‌اکنون دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات است. علم‌سنجی، پایگاه‌های اطلاعاتی، بازاریابی اطلاعات از جمله علایق پژوهشی وی است.

